

Л.С. Селіверстова (Київський національний університет
технологій та дизайну, Україна)

МІСЦЕ ФІНАНСІВ КОРПОРАЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У статті показано, що фінансова система України характеризується специфічними формами та методами фінансових відносин, які мають відповідне законодавче й організаційне забезпечення. Запропоновано вдосконалену структуру фінансової системи України, що складається з трьох основних рівнів (світового господарства, макро- та макрорівня), наголошено на місці фінансів корпорацій у загальній фінансовій системі нашої країни.

Ключові слова: фінанси, фінанси корпорацій, корпоративне управління, система фінансів.

Рис. 1. Літ. 22.

Л.С. Селиверстова (Киевский национальный университет
технологий и дизайна, Украина)

МЕСТО ФИНАНСОВ КОРПОРАЦИЙ В ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

В статье показано, что финансовая система Украины характеризуется специфическими формами и методами финансовых отношений, которые имеют соответствующее законодательное и организационное обеспечение. Предложенная усовершенствованная структура финансовой системы Украины состоит из трех основных уровней (мирового хозяйства, макро- и микроуровня), акцент сделан на месте финансов корпораций в общей финансовой системе нашей страны.

Ключевые слова: финансы, финансы корпораций, корпоративное управление, система финансов.

L.S. Seliverstova (Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine)

ROLE OF CORPORATE FINANCE WITHIN THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

The article demonstrates that the financial system of Ukraine is characterized by specific forms and methods of financial relationships with relevant legal and organizational support. The offered improved structure of the financial system of Ukraine consists of three levels: the global economy, macro- and micro levels. The emphasis is placed on the role of of corporate finance within the overall financial system of the country.

Keywords: finances; corporate finance; corporate management; system of finance.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку ділової активності в Україні ринкове середовище стає все більш динамічним. Однак розвиватися й успішно конкурувати можуть лише ті підприємства, які організують фінансування та розвиток своєї діяльності стратегічно правильно.

Фінанси є історичною категорією. Вони виникли ще за часів рабовласницького суспільства в умовах товарно-грошових відносин під впливом розвитку функцій і потреб держави.

Дослідження фінансів корпорацій, їхньої ролі й місця у фінансовій системі ґрунтується на вивченні їхньої суті як структуризації фінансових відносин шляхом виділення окремих складових, що є передумовою глибшого вивчення цієї економічної категорії.

Аналіз останніх досліджень. Світовий досвід свідчить, що в економічно розвинутих країнах основою національних економік є корпорації. Вони

сприяють реалізації багатьох напрямів діяльності: концентрації капіталу та інвестуванню його в напрями, які забезпечують конкурентоспроможність на світових і національних ринках; пом'якшенню суперечностей між працею і капіталом; подоланню внутрішньої суперечності людини-власника і людини-працівника; формуванню корпоративної культури.

Основні розробки в галузі фінансування корпорацій належать західним економістам Р. Брейлі [4], Е.Ф. Брігхему [5], Б. Колассу [16], С. Майерсу [22], Ж. Ришару [19].

Проблемам управління фінансовими ресурсами присвячені праці економістів І.Т. Балабанова [1], В.В. Ковальова [14], М.Н. Крейніної [17], Е.С. Стоянової [21] та інших.

Мета дослідження. Надати характеристику фінансовій системі України, специфічним формам та методам фінансових відносин, які мають відповідне законодавче й організаційне забезпечення. Запропонувати вдосконалену структуру фінансової системи України, яка охопить три основні рівні (світового господарства, макро та мікро).

Основні результати дослідження. Фінансова система України характеризується специфічними формами та методами фінансових відносин, які мають відповідне законодавче й організаційне забезпечення. На рис. 1 показано запропоновану автором структуру фінансової системи, яку розглянуто за рівнями економіки.

Рівень світового господарства включає міжнародні фінанси, що відображають економічні відносини держав при формуванні фондів фінансових ресурсів. Основою забезпечення фінансовими ресурсами функціонування міжнародних фінансових відносин виступають національно-державні фінанси. Міжнародні фінанси відбивають економічні відносини, що виникають у результаті формування фінансових ресурсів та їх розміщення й використання на заходи, які відбуваються на світовому чи міждержавному рівні.

Національна фінансова система на макрорівні включає державні фінанси, обов'язкове державне страхування та фінансовий ринок.

Державні фінанси можна визначити як сукупність фондів фінансових ресурсів загальнодержавного призначення. За своєю структурою це дуже складна та багатопланова ланка фінансової системи. Державні фінанси охоплюють: державний і місцеві бюджети; централізовані та децентралізовані фонди цільового призначення; фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності; державний кредит; державне особисте й майнове страхування. Провідне місце в державних фінансах належить бюджетам різних рівнів, які об'єднуються у зведеному бюджеті держави.

Страхування відіграє специфічну роль у фінансовій системі. Воно є сукупністю фондів фінансових ресурсів, основне призначення яких – покрити втрати, що виникли з непередбачених причин, або фінансового забезпечення заходів, які не були включені в плани фінансування, але є важливими для держави.

Страхові фонди створюються за рахунок страхових внесків юридичних та фізичних осіб і перебувають у розпорядженні страхових організацій і страхових компаній різних форм власності. Страхові фонди й резерви – об'єктивне

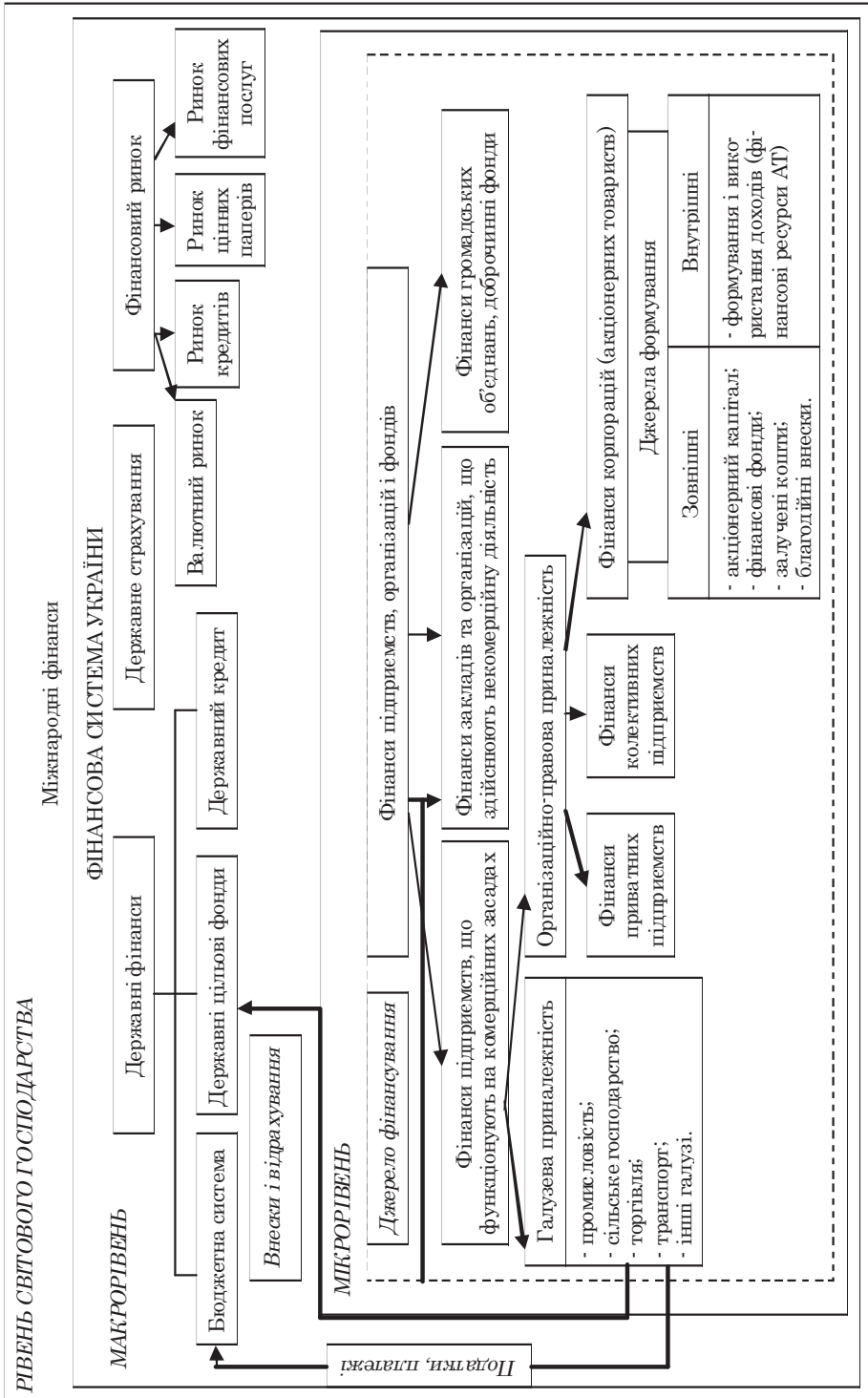

Рис. 1. Місце фінансів корпорацій у фінансовій системі України, авторська розробка

явище в економіці країни, що пов'язане з наявністю ризиків у господарській діяльності та суспільному житті.

Наявність страхових і резервних фондів фінансових ресурсів дає можливість локалізувати втрати економіки й окремих громадян, пов'язані зі стихійними лихами і непередбаченими обставинами. Страхові фонди можуть використовуватися також як інвестиційний та кредитний ресурси в економіці до настання страхового випадку.

Фінансовий ринок – ланка фінансової системи, яка створює й використовує фонди фінансових ресурсів у тих випадках, коли інші ланки фінансової системи не можуть діяти ефективно. Фінансовий ринок включає ринок грошей, кредитних ресурсів, цінних паперів і фінансових послуг.

Мікрорівень фінансової системи України складається з фінансів суб'єктів господарювання, а саме:

1. Фінанси комерційних підприємств. Фінанси комерційних підприємств обумовлені специфікою діяльності цих підприємств. Підприємства працюють на засадах комерційного розрахунку, який передбачає отримання прибутку (доходу), відшкодування за рахунок власних коштів усіх витрат на основну діяльність, а також на її розширення і розвиток. Такі підприємства працюють, головним чином, у сфері матеріального виробництва. Але в сучасних умовах переходу до ринку й у сфері нематеріального виробництва деякі організації будують свою діяльність на засадах комерції (лікувальні, видавницькі, навчальні заклади тощо).

Комерційні підприємства є основними платниками податків у бюджет, таких як податок на прибуток, податок на додану вартість, акцизний збір, ресурсні платежі, а також внесків у державні цільові фонди. Таким чином, за рахунок частини створеної комерційними підприємствами вартості при її перерозподілі через бюджети ці кошти спрямовуються на утримання установ невинробничої сфери (бюджетних організацій).

2. Фінанси некомерційних підприємств. До некомерційних установ належать такі, які надають послуги, виконують роботи безкоштовно або за символічну плату, що не відшкодовує їхніх видатків. Це лікарні, поліклініки, школи, дитячі дошкільні установи, музеї, середні і вищі навчальні заклади тощо.

Таким чином, принципова відмінність комерційних підприємств від некомерційних полягає у тому, що метою комерційних є одержання прибутку, а для некомерційних така мета не є головною. Крім того, для некомерційних організацій у випадках перевищення доходів від усіх видів діяльності та з усіх джерел над видатками одержані вільні кошти не можуть бути спрямовані на збільшення доходів тих юридичних або фізичних осіб, які заснували таку некомерційну організацію, а повинні використовуватись на розвиток діяльності, створення фінансових резервів тощо.

Більшість некомерційних організацій належить до державного сектору економіки. Головним джерелом фінансування видатків таких організацій є бюджетні кошти, тому вони й називаються бюджетними. Організація фінансових відносин у некомерційних організаціях має свої особливості, обумовлені характером перерозподільчих процесів у суспільстві, їхнім державним регу-

люванням, гострою нестачею бюджетних коштів, необхідністю їх економного і цільового використання.

3. Фінанси громадських об'єднань і добродійних фондів. Особливе місце у фінансовій системі належить фінансам громадських організацій і добродійних фондів, які являють собою добровільні об'єднання громадян за професіями, інтересами, захопленнями. На фінанси громадських організацій і добродійних фондів впливають особливості їх функціонування, пов'язані з відсутністю комерційної діяльності (а отже, і доходів, отриманих унаслідок такої діяльності), а також відсутністю державного фінансування. Головним джерелом доходів таких організацій є вступні і членські внески, добровільні та спонсорські пожертвування. Хоча громадські організації й добродійні фонди не мають права займатися комерційною діяльністю, вони можуть мати у власності комерційні підприємства, які спрямовують їм частину одержаного доходу.

Суб'єкти господарювання, що діють на засадах комерційного розрахунку, становлять одну з основних підсистем функціонування фінансів. З їх допомогою обслуговується процес створення валового внутрішнього продукту. Використання фінансових ресурсів у цьому випадку пов'язане з відтворенням процесу виробництва й нагромадження.

Фінанси підприємств, що функціонують на комерційних засадах, класифікуються:

1. За галузями діяльності:
 - фінанси промислових підприємств;
 - фінанси сільськогосподарських підприємств;
 - фінанси торговельних підприємств;
 - фінанси транспортних підприємств;
 - фінанси інших підприємств.
2. За організаційно-правовою приналежністю:
 - фінанси приватних підприємств;
 - фінанси колективних підприємств;
 - фінанси корпорацій (акціонерних товариств).

Дослідження фінансів корпорацій, їхньої ролі й місця у фінансовій системі ґрунтується на вивченні їхньої суті як структуризації фінансових відносин шляхом виділення їхніх окремих складових, що є передумовою глибшого їх вивчення.

За своєю природою фінансові відносини є розподільними, причому розподіл вартості здійснюється насамперед за суб'єктами. Останні формують грошові фонди цільового призначення залежно від ролі, яку вони відіграють у суспільному виробництві. Саме за цим критерієм і виділяються окремі сфери фінансових відносин, які й визначають специфіку фінансової системи окремо взятої країни. Усередині кожної сфери виділяються ланки, а групування фінансових відносин здійснюється залежно від характеру діяльності суб'єкта, яка впливає на склад і призначення цільових грошових фондів. Так, у сфері нефінансового сектору економіки за цим критерієм можна виділити такі ланки: фінанси підприємств, що функціонують на комерційних засадах; фінанси закладів і організацій, що здійснюють некомерційну діяльність; фінанси громадських об'єднань. Кожна ланка фінансової системи, у свою чергу, може бути

поділеною відповідно до внутрішньої структури фінансових взаємозв'язків. Так, у складі фінансів, що функціонують на комерційних засадах, залежно від галузевої належності можуть бути виділені фінанси промислових підприємств, сільськогосподарських, торговельних, транспортних підприємств тощо, а залежно від організаційно-правової форми власності – фінанси приватних, колективних підприємств і фінанси корпорацій.

Фінанси корпорацій виконують дві функції: по-перше, забезпечують формування капіталу, що складається з акціонерного капіталу та фінансових фондів, залучених у борг (пасивів); по-друге, розподіляють капітал або регулюють напрями вкладень (формування активів).

Перша функція прагматично стосується фінансової політики корпорації, а друга – інвестиційної. У свою чергу, політика, що проводиться корпорацією, залежить від фінансового зовнішнього середовища, державного регулювання, кон'юнктури внутрішнього та світового ринків, світової політики і міжнародних відносин.

Необхідно усвідомити, що корпорація здійснює підприємницьку діяльність у певному фінансовому зовнішньому середовищі, насамперед це ринок капіталів, попит на капітал і його пропозиція, що визначають відсоткові ставки, а вони, у свою чергу, позначаються на можливості корпорації залучати капітал. На підприємництво впливають податки, митна політика, розвиток реклами. Слід розуміти, що корпорація не може впливати на це середовище, а здатна лише сприймати його та враховувати його вплив на свою діяльність.

Формування фінансів корпорації відбувається за рахунок власних джерел у момент її заснування, коли утворюється акціонерний капітал. У складі внутрішніх джерел поповнення фінансових ресурсів основне місце належить накопиченому та нерозподіленому прибутку, що забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно, і зростання ринкової вартості корпорації. Значну роль у складі внутрішніх джерел відіграють амортизаційні відрахування, особливо в корпораціях з високою вартістю власних основних засобів і нематеріальних активів. Також джерелами власних фінансових ресурсів виступають: добавочний капітал у частині емісійного доходу, результати переоцінки основних засобів.

До складу зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів корпорації відносяться довгострокові банківські кредити, єврооблігації.

Висновки. Світовий досвід переконливо доводить переваги використання акціонерних товариств, які є основною правовою й організаційною формою господарських підприємств та організацій у системі світового господарства, внаслідок застосування та розвитку яких розвинуті країни зберігають високу продуктивність й ефективність суспільного виробництва, високий життєвий рівень населення та стабільність політичної системи. Сучасна економіка найбільш розвинених країн світу відрізняється за різними параметрами, і все ж у структурі їхньої економіки є одна загальна і водночас дуже важлива характеристика: економіка цих країн ніби розділена на дві частини. В одній частині зосередились в основному величезна кількість дрібних і найдрібніших торговельних промислових підприємств, частка яких у більшості країн складає 98–99% від загальної кількості підприємств. В іншій – великі концерни,

компанії і корпорації. Їхня загальна кількість незначна і складає всього 1–8% від загальної кількості всіх підприємств, але саме на них припадає переважна частина економічної потужності. Довгорічна практика функціонування економіки розвинених країн показала, що без акціонерних товариств неможливо досягти економічного і технологічного прогресу.

Саме тому на сучасному етапі розвитку економіки нашої країни найважливіше місце слід відвести формуванню української моделі корпоративного управління, яка буде формуватися в міру зростання ролі акціонерних товариств і базуватися на залученні, ефективному використанні й грамотному управлінні фінансами українських корпорацій.

1. Банки и банковское дело: Краткий курс / Под ред. И.Т. Балабанова. – СПб: Питер, 2003. – 256 с.
2. *Бланк И.А.* Основы инвестиционного менеджмента. – К.: Ника-центр, 2001. – Т. 1. – 531 с.
3. *Бланк И.А.* Основы инвестиционного менеджмента. – К.: Ника-центр, 2001. – Т. 2. – 511 с.
4. *Брейли Р., Майерс С.* Принципы корпоративных финансов / Пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 1997. – 1120 с.
5. *Бригем Е.Ф.* Основы финансового менеджмента. – К.: Вазак; Молодь, 1997. – 1002 с.
6. *Довгалюк В.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Хмельницький: Евріка, 2003. – 314 с.
7. *Дребот Н.П.* Аналіз стану фінансового забезпечення розвитку підприємств // Банківська система України: теорія і практика становлення: Збір. наук. праць: В 2 т. – Суми: Мрія-1 ЛТД Ініціатива, 1999. – Т. 2. – С. 54–57.
8. *Загородній А., Вознюк Г.* Гроші. Валюта. Валютні цінності: Термінологічний словник. – Львів, 2000. – 405 с.
9. *Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.* Фінансовий словник. – 2-ге вид., випр. та доп. – К.: Центр Європи, 1997. – 576 с.
10. *Задихайло Д.В., Кібенко О.Р., Назарова Г.В.* Корпоративне управління: Навч. посібник. – Харків: Еспада, 2003. – 688 с.
11. *Зятковський І.В.* Теоретичні засади фінансів підприємств // Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 17–27.
12. *Зятковський І.В., Зятковська Л.І., Романів М.В.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник / Західноукраїнський економіко-правничий ун-т. – Чернівці: Золоті литаври, 2007. – 274 с.
13. Инвестирование, финансирование, кредитование. Стратегия и тактика предприятия / Н.Н. Ушакова, Т.Е. Унковская, Н.Н. Гуляева, Н.А. Гринюк. – К.: КГТЭУ, 1997. – 191 с.
14. *Ковалев В.В.* Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
15. *Ковальчук А.Т.* Банки, кредит, фінанси: законодавчо-правовий вимір. – К.: Парламентське видавництво, 2004. – 236 с.
16. *Коласс Б.* Управление финансовой деятельностью предприятия, проблемы, концепции и методы: Учеб. пособие / Пер. с франц.; Под ред. проф. Я.Ц. Соколова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
17. *Крейнина М.Н.* Финансовый менеджмент: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Дело и сервис, 2001. – 400 с.
18. *Покропивний С.Ф.* Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
19. *Ришар Ж.* Бухгалтерський учёт: теория и практика / Пер. Н.В. Бурова, Т.О. Терентьева; Ред. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 158 с.
20. *Терещенко О.О.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К., 2003. – 589 с.
21. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник / Под ред. Е.С. Стояновой. – 5-е изд. перераб. и доп. – М.: Перспектива, 2000. – 656 с.
22. *Myers, S.* (2001). Capital Structure. *Journal of Economic Perspectives*, 15(2): 81–102.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2012.